

Yayın Değerlendirme

Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı Külliyyatı - 1 Atatürk ve Bilim¹

Ömer ÇAKIR²

Atatürk tarafından lise yıllarında keşfedilip eğitimini tamamlamak üzere devlet bursuyla yurt dışına gönderilen Aydın Sayılı, dünyada “bilim tarihi” üzerine doktora derecesi alan ilk bilim insanı olarak literatüre geçmiştir. Yurda dönüşünden itibaren uzun yıllar Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde çalışmış, emekli olduktan sonra da hayattan ayrıldığı 1993 yılına kadar Atatürk Kültür Merkezinin “Kurucu Başkanı” olarak hizmet vermiştir. Kurumumuz, bugün 5 TL arkasında resmi bulunan ve geniş kitlelerce yeni yeni tanınmaya başlayan Sayılı’nın kaleme aldığı eserleri 2008 yılından bu yana “Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı Külliyyatı” dizisinde yıllara yayarak cilt cilt yayımlamaktadır.

Bu tanıtma yazısında ele alacağımız *Atatürk ve Bilim*, editörlüğünü Prof. Dr. Remzi Demir’in üstlendiği ve Doç. Dr. İnan Kalaycıoğulları tarafından derlenip yayıma hazırlanan dizinin ilk kitabıdır. İlk baskısı 2008 yılında yapılan eser 16x24 cm ebâtında ve VIII+360 sayfa olup tekrar baskısı 2021 yılı içinde gerçekleştirilmiştir.

Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı özellikle Türk-İslâm bilimi üzerine yaptığı araştırmalarla öteden beri kalıplaşmış kimi bilgilerin yeniden sorgulanmasına sebep olmuştur. Sayılı’nın verdiği eserler o kadar ciddidir ki literatürde değişikliğe gidilmesi ve bir anlamda bilim tarihinin bazı bölümlerinin yeniden yazılması zorunlu kılmıştır. Bu süreçte Sayılı bulgularını sadece kitaplarıyla değil, yurt içi ve yurt dışında verdiği konferansları, bilimlik toplantılarda sunduğu tebliğleri ve süreli yayınlarda yayımlanan makaleleriyle bilim dünyasına sunmuştur. Ancak türlü dergilerde yayımlanan bu yazıları dağınık

¹ Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı Külliyyatı - 1, *Atatürk ve Bilim*, Editör: Prof. Dr. Remzi Demir, Derleyen: İnan Kalaycıoğulları, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 556, Araştırma ve İnceleme Dizisi: 191, ikinci baskı, Ankara 2021. 16x24 ebadında ve VIII+360 sayfadır.

² Yüksek Kurum Uzmanı, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Çankaya - Ankara/ Türkiye, ORCID: 0000-0002-0939-7433

hâldedir. Araştırmacılara kolaylık olacağı düşüncesiyle konularına göre tasnif edilerek derlenen bu makaleler adı geçen külliyatımızda bölüm bölüm yayımlanmaktadır/yayımlanacaktır.

Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı'nın 9 makalesinden oluşan ilk kitap, Atatürk'ün aziz hatrasına bir saygı olarak *Atatürk ve Bilim* adıyla yayımlanmıştır. Sayılı bu eserde yer alan makalelerinde Atatürk'ü devlet adamı ve devrimci kimliğiyle ele almış, onun hayata geçirdiği kimi uygulamalarından hareketle Türk bilim tarihi içindeki yerini ve önemini ortaya koymaya çalışmıştır. Türk tarihi içerisindeki Batılılaşma gayretlerinin Cumhuriyet öncesi ve sonrasında karşılaştırıldığı bu yazılarda dönemler arasındaki bariz fark öne çıkmaktadır. Atatürk'ün önderliğinde çok daha planlı ve geniş kapsamlı bir şekilde girilen Batılılaşma çabalarının tek amacı vardır, o da Türkiye Cumhuriyeti'nin çağın gerekleriyle donanımlı uygar devletler arasındaki layık olduğu yeri almasıdır. Bu kapsamda Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan çalışmalar Sayılı'nın yazılarında mercek altına alınarak tartışmaya açılmış ve bir anlamda bu döneme ilişkin araştırmalara kaynak teşkil etmiştir.

Sayılı'nın araştırmaları Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve bununla bağlantılı olarak Atatürk'ün devlet anlayışı ve uygarlık projesinin daha iyi anlaşılması açısından da önemlidir. Cumhuriyet Dönemi'nde akılcı politikalar ve bilimin rehberliğinde siyaset, hukuk, eğitim- öğretim, sanayi, ekonomi ve sağlık gibi birçok alanda önemli atılımlar gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet'in kuruluş felsefesinde aklın ve bilimin esas alındığı, dolayısıyla devrimlerin bu amaçlar doğrultusunda hayata geçirildiği yadsınmaz.

Bu eserdeki Sayılı makaleleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

Atatürk ile ilgili makalelerin bir araya getirildiği kitapta yer alan ve aynı zamanda kitaba adını veren ilk makale “Atatürk ve Bilim,” 1979 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Felsefe Araştırmaları Enstitüsü Dergisi'nin 11. cildinde yayımlanmıştır.

Türk Tarih Kurumu süreli yayınlarından olan *Bellekten* dergisinin 45. cildinde yer alan “Atatürk, Bilim ve Üniversite” başlıklı makale ise 1981 yılında okurlarıyla buluşmuştur.

“The Place Of Science In The Turkish Movement Of Westernization, And Atatürk” adını taşıyan bir diğer makale de adını Sayılı'nın verdiği Kurumumuz süreli yayınlarından *Erdem* dergisinin 1985 yılında yayımlanan 1. sayısından derlenmiştir.

Erdem dergisinin 2. sayısında ve 1985 yılında yayımlanıp bu kitaba dâhil edilen bir diğer makale ise “Batılılaşma Hareketimizde Bilimin Yeri ve Atatürk” başlığını taşıyor. Bu makalenin sonunda ayrıca 1872/1873 senesinde *Takvîm-i Vakaayi* gazetesinin 1192. sayısında yer alan “Maarif-i Umûmiyye Nâzırı Devletlû (Safvet) Paşa Hazretleri Tarafından İrâd Buyurulan Nutuk” adlı yazı görselleriyle birlikte günümüz harflerine aktarılarak verilmiştir.

Eserde yer alan bir başka makale de “Atatürk ve Millî Kültürümüzün Temel Unsurlarından Bilim ile Entelektüel Kültür ve Teknoloji” adını taşımaktadır. 1990 yılında Kurumumuz yayınları arasında çıkan *Millî Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler* adlı kitaptan derlenmiştir.

“Atatürk ve Temel Bilimler” yine *Erdem* dergisinin 1988’de yayımlanan 12. sayısından derlenerek kitaba dâhil edilmiştir.

Yukarıda adı geçen derginin aynı sayısında yayımlanan ve derlemede bulunan bir diğer makale de “Atatürk ve İdeolojisi” adını taşımaktadır.

Atatürk Kültür Merkezi Uzmanlarından Alim Yanık’ın derleyip Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığınca 1990 yılında yayımlanan *Atatürk’ün Kültür ve Medeniyet Konusundaki Sözleri* adlı eserin “Ön Söz”ü o sıra Kurum Başkanı olan Sayılı tarafında kaleme alınmıştır. Adı geçen kitaba dair önemli bilgiler ihtiva eden ve bir makale uzunluğundaki bu yazı da önemine binaen külliyyatın ilk kitabına dâhil edilmiştir.

1990 yılında *Erdem* dergisinin 17. sayısında yayımlanan “Atatürk ve Millî Kültürümüz” adlı yazı ise tanıtmaya çalıştığımız kitapta yer alan son makedir.

Genel olarak bakıldığında Aydın Sayılı’nın bir kısım makalelerini bir araya getiren *Atatürk ve Bilim*, Atatürk’ü Sayılı gözüyle anlatan metinlerden oluşmaktadır. Araştırmacılar için kaynak kitap niteliğindedir. Atatürk’ü Sayılı’nın gözüyle anlamak içinse eşsiz bir hazinedir.

Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı hayatı boyunca kendisini her daim Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk’e borçlu hissetmiştir. Aydın Hoca, gerek üniversite ve gerekse kültür kurumlarındaki hizmetleri, yetiştirdiği öğrencileri, akademik çalışmaları ve eserleriyle bu borcunu bir nebze olsun ödemek istemiştir. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı da adı geçen külliyyatla Kurucu Başkanına karşı olan vefa borcunu ödemek ve önemli bir bilim insanımızı geç de olsa fark etmiş okuyucusuna tanıtmak gayesindedir.

